

Strasbūra, 2023. gada 1. decembris

EIROPAS TIESNEŠU KONSULTATĪVĀ PADOME (ETPK)

CCJE Atzinums Nr. 26 (2023):

Virzība uz priekšu:

palīgtehnoloģiju izmantošana tiesu iestādēs.

I. Ievads

1. Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome (CCJE) saskaņā ar Ministru komitejas piešķirtajām pilnvarām ir sagatavojusi šo atzinumu "Turpinot virzību uz priekšu: palīgtehnoloģiju izmantošana tiesu sistēmā".
2. Šis atzinums ir sagatavots, pamatojoties uz iepriekšējiem CCJE atzinumiem, jo īpaši CCJE Tiesnešu magna hartu (2010) un Atzinumu Nr. 14 (2011) par tieslietām un informācijas tehnoloģijām (IT). Tas būtu jālasa kopā ar Atzinumu Nr. 14 (2011), paturot prātā, ka pēdējais tika sagatavots laikā, kad IT izmantošana un būtība

tehnoloģijas bija agrīnā attīstības stadijā. Turklāt tika ņemti vērā attiecīgie Eiropas instrumenti, piem. Eiropas Ētikas hartu par mākslīgā intelekta (AI) izmantošanu tiesu sistēmās un to vidē (2018. gads), Eiropas Tiesu efektivitātes komisijas (CEPEJ) pamatnostādnes par elektronisko tiesas dokumentu iesniegšanu (e-iesniegšanu) un tiesu digitalizāciju (2021. gads), CEPEJ pamatnostādnes par videokonferenču izmantošanu tiesvedībā (2021. gads), Ministru komitejas ieteikumu CM/Rec (2020)1 par algoritmisko sistēmu ietekmi uz cilvēktiesībām, Ministru komitejas ieteikums R (84) 5 par civilprocesa principiem, kas izstrādāti, lai uzlabotu tiesiskuma darbību (9. princips), Parlamentārās asamblejas Rezolūcija 2341 (2020) par mākslīgā intelekta demokrātiskas pārvaldības nepieciešamību, Parlamentārās asamblejas ziņojums par algoritmizētu tiesiskumu - mākslīgā intelekta loma policijas un krimināltiesību sistēmās (2020).

3. Ir ņemts vērā arī Amerikas Attīstības bankas dokuments "Digitālās tehnoloģijas tiesiskuma uzlabošanai - Rīcības instrumentu kopums (2020)", Eiropas Savienības priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko nosaka saskaņotus noteikumus par mākslīgo intelektu (Mākslīgā intelekta akts) un groza dažus Savienības tiesību aktus, un Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu un par Direktīvas 95/46/EK atcelšanu (Vispārīgā datu aizsardzības regula).
4. Visbeidzot, atzinumā ir ņemtas vērā CCJE locekļu atbildes uz anketas jautājumiem, kas tika saņemtas, lai sagatavotu CCJE atzinumu Nr. 26 (2023). Atbildes liecina par plašu tehnoloģiju attīstības un izmantošanas spektru. Tās zināmā mērā izmanto visas dalībvalstis. Tās ir dažādas, sākot no tiesas procesu audioierakstiem un beidzot ar elektroniskām lietvedības sistēmām, elektronisku lietu pārvaldību un videokonferencēm, no kurām pēdējās ir īpaši attīstījušās sakarā ar Kovid-19 pandēmiju. Vairākas dalībvalstis virzās uz 100 % elektronisko lietu datņu izmantošanu. Arī spriedumu un tiesību aktu elektronisko vai digitālo versiju pieejamība ir plaši izmantota tehnoloģija. Automatizētas tiesvedības formas, ja tās tiek izmantotas, tiek izmantotas mazvērtīgās civillietās (maza apmēra prasības) un lai atvieglotu spriedumu un citu tiesas lēmumu pieņemšanu vienkāršās procesuālās lietās.
5. Mākslīgā intelekta (mākslīgā intelekta) izmantošana tieslietu administrēšanā joprojām ir attīstības sākumstadijā. Lai gan to neizmanto ievērojams skaits dalībvalstu, dažas no tām aktīvi pēta šādu iespēju. Tur, kur tas tiek izmantots, tā izmantošana parasti ir vērsta uz administratīviem uzdevumiem, piemēram, runas pārvēršanas tekstā (diktēšanas) programmām, valodu tulkošanu un spriedumu un rīkojumu automātisku anonimizāciju. Atbildēs arī uzsvērts, ka ir jānodrošina, lai galīgā atbildība par tiesas lēmumiem joprojām būtu jāuzņemas cilvēkiem; mākslīgajam intelektam būtu jāatbalsta, nevis jāaizstāj tiesneši.
6. Visbeidzot, atzinums ir balstīts uz provizorisku projektu, ko sagatavojis Eiropas Padomes ieceltais CCJE eksperts Dr. John Sorabji (Londonas Universitātes koledžas asociētais profesors).

II. Atzinuma mērķis un darbības joma

7. Atzinuma mērķis ir izpētīt palīgtehnoloģiju izmantošanas priekšrocības un trūkumus tiesu sistēmā. Tajā atzīts, ka tehnoloģiju izmantošana sabiedrībā turpinās attīstīties. Tiesām un tiesu iestādēm būtu jāseko līdzi šādai attīstībai. Turklāt tajā uzsvērts, cik svarīgi ir attīstīt un izmantot tehnoloģijas tā, lai saglabātu un, ja iespējams, stiprinātu pamatprincipus. Piemēram, to var izmantot, lai atbalstītu tiesnešu un tiesas procesa dalībnieku darbu, uzlabojot lēmumu pieņemšanas precizitāti. Tā var arī veicināt tiesas spriešanas ātrumu un efektivitāti. Tai jo īpaši būtu jāveicina tiesu neatkarība un objektivitāte, ko starptautiski garantē Eiropas Cilvēktiesību konvencija (ECTK)⁽¹⁾, kā arī Vispārējā cilvēktiesību deklarācija² un citi Eiropas un starptautiskie instrumenti⁽³⁾.
8. Lai īstenotu šā atzinuma mērķi, tā III iedaļā ir uzsvērtā vispārējā tehnoloģiju izmantošana, IV iedaļā ir sniegts ieskats to konkrētajā izmantošanā, V iedaļā ir aplūkotas tehnoloģiju izmantošanas iespējamās priekšrocības, bet VI iedaļā ir aplūkotas problēmas un draudi, ko tās rada tiesu neatkarībai. Ņemot vērā šos punktus, VII iedaļā ir iecerēts sniegt noturīgu principu kopumu turpmākai tehnoloģiju izmantošanai tiesu sistēmā. Atzinumā lietotie termini ir definēti glosārijā.
9. Atzinuma darbības joma aprobežojas ar konkrētu moderno tehnoloģiju veidu izmantošanu, tostarp mākslīgā intelekta (AI) izmantošanu, lai atbalstītu "cilvēcisku" tiesas spriešanu, ko izmanto vai var izmantot tiesu iestādes, tostarp datu rīkus, e-iesniegumus un procedūras, lietu izsekošanas un pārvaldības sistēmas, kā arī audio un videokonferences. Tas neattiecas uz tiesvedības procesu straumēšanu tīmeklī, mākslīgā intelekta izmantošanu lēmumu pieņemšanā, lai aizstātu cilvēku pieņemtus lēmumus, vai tehnoloģiju izmantošanu, ko veic kāds cits, kas nav tiesu iestādes vai tiesu administrācija.

III. Tehnoloģiju vispārēja izmantošana

10. Valstīm ir jānodrošina efektīva un praktiska piekļuve tiesai⁴ Tehnoloģijas ir līdzeklis, ar kura palīdzību tās to var izdarīt gan parastos apstākļos, ārkārtas vai ārkārtas situācijās. Tādējādi tas ir viens no līdzekļiem, ar kuru demokrātiska valsts, kas ir apņēmusies nodrošināt tiesiskumu, var dot iespēju vienmēr īstenot valsts tiesu varu⁽⁵⁾.
11. Valsts spēja nodrošināt tiesu pieejamību saskaras ar daudzām problēmām. Tā saskaras ar resursu problēmu. Visām valstīm ir jāabalansē resursu sadalījums starp dažādām jomām.

¹ Eiropas Cilvēktiesību konvencija, 1. pants. 6. panta 1. punkts; CCJE Atzinums Nr. 14 (2011), 32. punkts.

² Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, 2. pants. 10.

³ ES Pamattiesību hartas 3. pants. 47. pants; Amerikas Cilvēktiesību konvencijas 47. pants. 8; Mount Scopus Starptautiskie tiesnešu neatkarības standarti (2008, ar grozījumiem 2012. gadā), 1.1. princips.

⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) *Airey pret Īriju* (1979) 2 EHRR 305; *Tolstoy- Miloslavsky pret Apvienoto Karalisti* (1995) 20 EHRR 442, [59].

⁵ CCJE Atzinums Nr. 14 (2011), 5., 15., 19., 25. un 27. punkts.

sabiedriskie pakalpojumi, no kuriem viens ir tiesas un tiesu iestādes. Tā saskaras ar tiesiskuma problēmu. Tiesiskums ir jāsteno taisnīgi un savlaicīgi, jo tas ir līdzeklis, ar kura palīdzību tiek īstenotas materiālās tiesības. Tas attiecas uz visām tiesību jomām. Tas attiecas gan uz atsevišķām prasībām, gan arī uz gadījumiem, kad pieaug masveida prasību skaits, neatkarīgi no tā, vai tās tiek uzsāktas kā atsevišķas prasības vai kā kolektīvās vai kolektīvās prasības. Tas attiecas arī uz tradicionālām strīdu formām, kā arī uz aizvien pieaugošo skaitu jaunu strīdu formu, kas izriet no digitālo tirgu attīstības, e-komercijas un e-noziegumiem.

12. Valstis saskaras arī ar jaunām problēmām, kas saistītas ar tiesiskuma nodrošināšanu un līdz ar to arī ar tiesiskuma uzturēšanu. Ārkārtas situācijas sabiedrībā un valstī, neatkarīgi no tā, vai tās ir saistītas ar veselību, piemēram, Kovid-19 pandēmija, vai citas ārkārtas situācijas, rada būtiskus izaicinājumus pienācīgai tiesiskuma nodrošināšanai. Tehnoloģijas un jo īpaši datu rīki, neatkarīgi no tā, vai tie ir e-iesniegumi un procedūras, lietu izsekošanas un pārvaldības sistēmas vai videokonferenču vai citu līdzekļu, nodrošina līdzekļus, ar kuru palīdzību valstis var nodrošināt tiesiskumu parastā kārtībā, t. i., tiesiskuma nodrošināšanu saskaņā ar likumu. Tas ir arī līdzeklis, ar kura palīdzību tā var risināt šīs dažādās problēmas.
13. Plašākā kontekstā tehnoloģija arī nodrošina pamatu, uz kura balstoties, tiesu iestādes principā varētu pildīt plašāku lomu nekā tikai nodrošināt taisnīgumu saskaņā ar likumu. Tā varētu palīdzēt tiesu iestādēm veicināt preventīvo tiesiskumu, t. i., novērst strīdus, nosakot to cēloņus un veicot proaktīvus pasākumus, lai mazinātu šo cēloņu rašanās iespējas nākotnē⁽⁶⁾. Piemēram, to varētu panākt, iegūstot lietas datus no publiski pieejamiem spriedumiem vai anonimizētiem datiem no izlīgumiem, lai noteiktu strīdu vispārējos cēloņus. Šos datus varētu analizēt un izmantot par pamatu tiesību aktu reformai, kas varētu palīdzēt samazināt šādu strīdu rašanās iespējamību nākotnē. Tas varētu arī palīdzēt tām veicināt strīdu izšķiršanu, izmantojot alternatīvus un/vai tiešsaistes strīdu izšķiršanas veidus.⁷ Abus šos mehānismus varētu veicināt, izmantojot datu rīkus, piemēram, lietu pārvaldības sistēmas, ko izmanto tiesu iestādes. Abu vai abu minēto veidu veicināšanai jo īpaši varētu būt svarīga nozīme, lai samazinātu resursu spiedienu uz tiesām un tiesu iestādēm, samazinot to strīdu skaitu, kuros nepieciešama lietu pārvaldība un izskatīšana⁽⁸⁾.

IV. Īpaši tehnoloģiju lietojumi

14. Šajā iedaļā ir izklāstīti vairāki konkrēti tehnoloģiju izmantošanas veidi: datu rīki, e-iesniegšana un tiesvedība, lietu izsekošanas un pārvaldības sistēmas, attālinātas un hibrīdas tiesas sēdes.

⁶ R. Susskind, *Online Courts and the Future of Justice*, (OUP, 2019), 113-115. lpp., kur tiešsaistes tiesu attīstības kontekstā tā tiek dēvēta par "tiesiskās veselības veicināšanu".

⁷ Tas attiecas arī uz norēķiniem izpildes procesa laikā: Eiropas Padomes Ministru komitejas lēmums Rec(2003)17 dalībvalstīm par izpildi.

⁸ *Alassini (Vide un patērētāji)* [2010] 3 CMLR 17, [64]-[65]; *Menini un Rampanelli (Tiesību aktu tuvināšana Patērētāju aizsardzība: spriedums)* [2017] EUCEJ C-75/16 (2017. gada 14. jūnijs), [61].

A) Datu rīki

15. Tiesu iestāžu izmantotie datu rīki ir ļoti dažādi.

(i) Administrēšana un lietu pārvaldība

16. Pamatlīmenī datu rīki ietver valodas vai pierādījumu tulkošanu, balss diktēšanas un transkripcijas pakalpojumus, tiesas pierakstu, spriedumu un rīkojumu digitālo ierakstīšanu. Tie var arī atvieglot dokumentu sagatavošanu (tostarp lietas materiālu sagatavošanu), pierādījumu novērtēšanu, pēdējo, piemēram, izmantojot e-izpaušanas tehnoloģiju. Tās var palielināt efektīvu lietu administrēšanu.
17. Plašākā nozīmē datu iegūvi no lietas dokumentiem var analizēt ar datu rīkiem, lai palīdzētu veicināt tiesu pieejamību, sniedzot sabiedrībai pieejamāku informāciju⁹. Tas var palīdzēt padarīt tiesību sistēmu efektīvāku un pieejamāku, jo īpaši tiem, kam var nebūt plašu juridisko zināšanu vai resursu. Tiesu iestādes var izmantot šādus datus, lai palīdzētu Tieslietu padomei un tiesu administratoriem noteikt un analizēt tiesvedības pušu raksturojumu. Šāda veida analīze var palīdzēt noteikt šķēršļus pieejamībai pusēm, kurām ir īpašas iezīmes¹⁰ vai neaizsargātība. Pēc tam tiesu iestādes to var izmantot kā drošu pierādījumu bāzi procesuālajai pārplānošanai un reformai saskaņā ar nediskriminācijas principu un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (ECTK) 6. pantu.
18. Datu rīki var iegūt un nodrošināt pamatu gadījumu informācijas analīzei, lai veicinātu efektīvu lietu šķirošanu. Tie var palīdzēt tiesnešiem un tiesu administratoriem identificēt lietas, kas ir potenciāli piemērotas saīsinātām vai saīsinātām procedūrām, ļaujot tās apstrādāt automatiski un/vai izskatīt, izmantojot vienkāršotus tiesas lēmumu pieņemšanas mehānismus.

(ii) Norēķinu veicināšana

19. Datu rīki var arī palīdzēt tiesu iestādēm veicināt izlīgumu panākšanu. Lietu raksturlielumu analīze varētu palīdzēt tiesu iestādēm sniegt norādījumus pusēm par potenciāli piemērotiem izlīguma procesa veidiem.
20. Tos varētu izmantot arī norēķinu veicināšanai, izmantojot e-pārrunu vai e-mediācijas rīkus. Šādus procesus ir iespējams iekļaut tiesu procedūrās vai padarīt pieejamus tiesu tīmekļa vietnēs.¹¹ Izlīgumu, ne tikai sarunu ceļā, varētu veicināt arī ar mākslīgā intelekta izmantošanu, lai prognozētu iespējamo tiesvedības iznākumu. To varētu iekļaut lietu pārvaldības sistēmās.

⁹ To varētu atvieglot, piemēram, izmantojot dabiskās valodas apstrādi (NLP).

¹⁰ Piemēram, ECTK 14. pantā minētie.

¹¹ Civillietu izšķiršanas tribunāls (Britu Kolumbija, Kanāda).

(iii) Lēmumu pieņemšana

21. Datu rīkiem var būt plaša nozīme, lai palīdzētu tiesu iestāžu lēmumu pieņemšanā.
22. Visvienkāršākajā līmenī datu rīki palīdz veicināt ātrāku un rentablāku juridisko izpēti un spriedumu un rīkojumu sagatavošanu tiesu iestādēs. Tie varētu arī palīdzēt identificēt attiecīgos pierādījumus, kā arī nodrošināt tiesas dokumentu paraugus, iegūstot informāciju no lietām.
23. Ekspertu sistēmu vai uz mašīnmācīšanos balstītu sistēmu (atbalstoša mākslīgā intelekta) izmantošana arī varētu palīdzēt tiesu iestāžu lēmumu pieņemšanā. Tās var spēt sniegt tiesnešiem vērtējumus par lietas būtību un/vai prognozēt tiesvedības iznākumu. Spējot sniegt tiesnešiem vērtējumus par lietas būtību, tās varētu būt līdzeklis, kas palīdzētu tiesnešiem izvērtēt savus secinājumus.
24. Tos var izmantot arī citos veidos, lai palīdzētu tiesu lēmumu pieņemšanā. Tiesu nolēmumu un tiesību aktu pieejamība ir viens no datu rīku pamatveidiem. To pielietojums variē no vispārīgām tīmekļa vietnēm, kurās vienkārši ir tiesu prakse un tiesību akti ar pamata atslēgvārdu un teksta meklēšanas funkcijām, līdz sarežģītākām datubāzēm, kas nodrošina efektīvas hiperteksta saites uz citu tiesu praksi un tiesību aktiem. Tās parasti dara pieejamas dalībvalstis vai privāti uzņēmumi; pēdējie parasti nodrošina sarežģītākus rīkus. Ja tiesu iestādes tos dara pieejamus, tie gan veicina efektīvu tiesu lēmumu pieņemšanu, gan arī palīdz nodrošināt tiesu varas demokrātisko pārskatatbildību. Tiesu iestādes to nodrošina, ja tās spriedumus dara pieejamus sabiedrībai⁽¹²⁾.
25. Ja šādi dokumenti ir mašīnlasāmi, uz tiem var balstīt atslēgvārdu pamatfunkcijas. Uz mašīnmācīšanos balstītas sistēmas var nodrošināt meklēšanu starp spriedumiem un to ietvaros. Tas varētu nodrošināt tiesu iestāžu darbiniekiem piekļuvi viediem juridiskās izpētes veidiem, uzlabojot viņu spēju analizēt sarežģītu tiesisko regulējumu, tostarp likumus un administratīvos noteikumus, kā arī Eiropas, valstu un salīdzinošo judikatūru un ieteikuma tiesības. Tas var palīdzēt pilnveidot tiesu lēmumu pieņemšanu.
26. Viedi pētījumi varētu nodrošināt piekļuvi jauniem vai iepriekš neidentificētiem argumentu virzieniem. Zināšanas par šādiem argumentiem pusēm var palīdzēt uzlabot iesniegto argumentu kvalitāti un radošumu, tādējādi veicinot tiesas lēmumu pieņemšanas kvalitāti.
27. Un otrādi, šāda analīze varētu palīdzēt tiesnešiem identificēt argumentus, kurus puses parasti izmanto konkrētos jautājumos, un spriedumus, kuros tie ir aplūkoti. Šāda palīdzība varētu palielināt uzticību tiesu varai un tās leģitimitāti, veicinot lēmumu pieņemšanas konsekvenci.

¹² CCJE Atzinums Nr. 18 (2015), 27.-28. un 32. punkts. Piekļuvi šādai informācijai var nodrošināt un nodrošina arī privāts uzņēmums.

B) E-iesniegšana un tiesvedība

28. E-iesniegumu iesniegšana un tiesvedība ir pamatnosacījums efektīvai tehnoloģiju izmantošanai tiesu iestādēs. Tie ir tiesu atbalsta sistēmu pamatā. Šādi procesi tiek plaši izmantoti gan kā daļa no jauktām sistēmām (fiziskas un e-lietas un procedūras), gan kā daļa no tikai e-sistēmām. Tie ietver arī digitālu, e-parakstu vai e-stimulu izmantošanu dokumentos un procesos, kas tiek veikti elektroniski.
29. Šo tehnoloģiju var izmantot visos tiesvedības posmos. Tiesvedību var uzsākt tiešsaistē, izmantojot e-iesniegšanu. Izsniegšanu var veikt elektroniski, izmantojot e-pastu, tīmekļa lietojumprogrammu (App) vai citus tehnoloģiju veidus. Lietu izsekošanas un pārvaldības sistēmas atvieglo e-procedūras un digitālās lietu pārvaldības datnes. Arī izpildi var veikt, izmantojot e-procedūras, neatkarīgi no tā, vai to veic tiesa vai tās vārdā, vai trešā persona, piemēram, tiesu izpildītājs⁽¹³⁾.
30. To izmantošana var arī veicināt administratīvo un procesuālo standartizāciju pirmās instances un apelācijas tiesās un tribunālos. Standartizācija var veicināt tiesu iestāžu administratīvā personāla rentablāku un efektīvāku izvietojumu.
31. To izmantošana var arī veicināt procesu pārvērtēšanu. Nevajadzīgos un neefektīvos procesus var likvidēt, atkal samazinot administratīvās izmaksas un laiku. Piemēram, papīra dokumenti vairs nebūs jāreģistrē, jāatgūst vai jāpārvadā. E-lietas ir pieejamas jebkurā laikā un vietā. Tas var veicināt efektīvāku tiesas lietu pārvaldību. Tas, iespējams, var arī veicināt elastīgāku tiesu iestāžu darba režīmu.
32. Šādu tehnoloģiju var arī nodrošināt izmaksu ziņā efektīvāku un lietderīgāku lietas dokumentiem pusēm un to advokātiem. Tādējādi tā var palīdzēt tiesu iestādēm veicināt plašāku tiesu pieejamību. Nodrošinot iespēju piekļūt procesiem no biroja, no mājām vai citādi, jo īpaši var nodrošināt lielāku procesuālo vienlīdzību.

C) Lietu izsekošanas un lietu pārvaldības sistēmas

33. Lietu izsekošanas un lietu pārvaldības sistēmu kā tiesu atbalsta sistēmu daļas izmantošana kalpo vairākām funkcijām.

(i) Administrācija

34. No šīm sistēmām var iegūt administratīvo un tiesu pārvaldības informāciju. Tas var atvieglot tiesu iestāžu veikto tiesu un tiesu iestāžu resursu izmantošanas novērtējumu. Tā var sniegt efektīvus datus, lai noteiktu un piemērotu galvenos tieslietu sistēmu darbības rādītājus, piemēram, attiecībā uz efektivitāti, rentabilitāti un pieejamību⁽¹⁴⁾.

¹³ Pie tiesu izpildītājiem pieder, piemēram, tiesu izpildītāji un huissiers de justice.

¹⁴ Galvenie rezultatīvie rādītāji (KPI) ir līdzeklis, ar kura palīdzību var novērtēt darbības rezultātus. To pamatā ir kvantitatīvi izmērāmi dati. Attiecībā uz tiesu iestādēm galvenie rezultatīvie rādītāji var attiekties, piemēram, uz laiku, kas nepieciešams sprieduma pasludināšanai pēc tiesvedības pabeigšanas. Sk. arī

35. Šādi pasākumi var veicināt resursu piešķiršanu, budžeta un darba plūsmas plānošanu (tostarp efektīvu darba sadali tiesnešiem un tiesu administratoriem) un turpmāku resursu plānošanu, pamatojoties uz informāciju⁽¹⁵⁾. Tas var būt īpaši izdevīgi, ja šīs sistēmas ir savstarpēji savietojamas visā tiesu sistēmā. Tas var arī veicināt visaptverošu pieeju resursu pārvaldībai un tās novērtēšanu visos tieslietu sistēmas aspektos.
36. Ja informācija no lietu izsekošanas un pārvaldības sistēmām ir pieejama sabiedrībai, piemēram, izmantojot tiešsaistes publiskos reģistrus, sarakstu sarakstus un informāciju par tiesas sēdēm, tiesu iestādes var arī uzlabot savu publisko pārskatatbildību.

(ii) Efektīva laika plānošana un uzklaušanās plānošana

37. Pamatlīmenī šīs sistēmas var vieglāk atvieglot tiesu iestāžu procesuālo grafiku izstrādi. Vienkārši to var panākt, nodrošinot vieglāku piekļuvi informācijai par atsevišķu tiesvedību statusu un gaitu.
38. Augstākajā līmenī šādas sistēmas var optimizēt laika grafiku sastādīšanu un noklausīšanās plānošanu. Atbalstošo mākslīgo intelektuālo intelektu varētu izmantot, lai noteiktu, kā optimāli izmantot tiesas un tiesnešu laiku, lai izskatītu katru tiesvedību, par kuru tie ir atbildīgi. Tas varētu ietvert paraugprocesuālo grafiku vai norādījumu sniegšanu katrai lietai.

(iii) Gadījumu sadalījums

39. Plānošanas sistēmas var arī nodrošināt iespēju automatizēti sadalīt lietas tiesnešiem, piemērojot kritērijus, par kuriem vienojušās tiesu iestādes un kuri ir pakļauti tiesu pārraudzībai un lēmumu pieņemšanai. Tas var arī palīdzēt veicināt optimālu tiesu ēku un tiesu telpu izmantošanu.

(iv) Atbilstības uzraudzība

40. Kad ir izveidots optimāls procesuālais grafiks, lietu pārvaldības sistēmas var veicināt efektīvu un rentablu atbilstības uzraudzību⁽¹⁶⁾. Tās var nodrošināt automatizētus atgādinājumus tiesnešiem un pusēm par gaidāmajiem procesuālajiem termiņiem. Šādi pamudinājumi var veicināt efektīvu pārvaldību. Tās var arī veicināt atbilstības ievērošanu. Tās var arī brīdināt tiesnešus par iesniedzamajiem dokumentiem. Papildus ekonomijas un efektivitātes veicināšanai šādi pasākumi var sekmēt savlaicīgu tiesas spriešanu, kas pati par sevi var veicināt gan efektīvu iztiesāšanu, gan izpildi.
41. Automatizācija, jo īpaši attiecībā uz atbilstības norādījumiem, un standartizētas informācijas sniegšana tiesnešiem var veicināt lielāku konsekvenci lietās.

Eiropas Tiesiskuma efektivitātes komisijas (CEPEJ) pamatnostādnes par tiesiskuma kvalitātes (2016).

¹⁵ Digitālās tehnoloģijas labākai tiesvedībai - Rīcības rīku kopums (2020), Amerikas Attīstības banka, 22-23. lpp.

¹⁶ Jāatzīmē, ka efektivitāte un ekonomija nav . Tie ir līdzekļi, lai veicinātu tiesu pieejamību.

vadība. Tādējādi var veicināt tiesu varas leģitimitāti un sabiedrības uzticēšanos tai.

(v) Masveida prasību pārvaldība

42. Lietu pārvaldības sistēmas var arī veicināt pārbaudes gadījumu un/vai masveida prasību identificēšanu, grupēšanu un pārvaldību.
43. Gadījumā, ja ir liels skaits individuālu prasību, kas skar vienādus vai līdzīgus juridiskus vai faktiskus jautājumus, lietu pārvaldības sistēmas var palīdzēt samazināt tiesu un tiesnešu ar resursiem, identificējot un grupējot tās kā masveida prasības, kuras pēc tam, izmantojot procesuālo sistēmu, var nodot vienai tiesai un pārvaldīt kā grupas, grupas vai pārstāvības prasību.
44. Automatizēta lietu pārvaldība attiecībā uz šādām prasībām var veicināt to efektīvu, rentablu un samērīgu pārvaldību un noteikšanu. Tā var arī veicināt efektīvas masveida norēķinu shēmas. Šādu lietu ātra identificēšana un grupēšana veicina tiesu prakses konsekvenci, jo tā samazina risku, ka dažādi tiesneši atšķirīgi izlemtu vienādus vai līdzīgus faktiskos vai juridiskos jautājumus.
45. Efektīvu pārvaldību var veicināt arī tad, ja no daudziem līdzīgiem prasījumiem tiek identificēts viens prasījums, kuru pēc tam varētu virzīt uz spriedumu kā pārbaudes vai galveno lietu. To var atvieglot, izmantojot datu rīkus, ar kuru palīdzību var iegūt informāciju no iesniegtajām lietām, lai identificētu vispiemērotākās lietas, kuras uz šāda pamata varētu nodot izskatīšanai un sprieduma pieņemšanai.

(vi) Problēmu un pierādījumu identificēšana un novērtēšana

46. Datu rīkus, piemēram, tādus, ko izmanto prognozēšanas tehnoloģijās¹⁷ (e-izpaušana vai e-atklāšana) tiesu atbalsta sistēmā, var izmantot, lai identificētu galvenos pierādījumus, kurus puses ir augšupielādējušas lietu pārvaldības sistēmā. Tas var labāk ļaut tiesnešiem efektīvāk identificēt un izskatīt faktiskos jautājumus.
47. Šāda tehnoloģija ir īpaši svarīga, ja runa ir par e-pierādījumiem. Tas jo īpaši attiecas uz kriminālprocesiem, piemēram, "balto apkaklīšu" noziegumiem, kā arī uz mobilo tālrunu datu analīzi saistībā ar noziegumiem pret personu. Ja šādas tehnoloģijas netiek izmantotas, šādu pierādījumu pārbaude un novērtēšana kļūst arvien vairāk resursu un laika ietilpīga. Automatizēta lietu pārvaldība šādās lietās varētu palīdzēt tiesu iestādēm noskaidrot faktus. Tādējādi tā var uzlabot spriedumu precizitāti, kā arī samazināt izmaksas un laiku, kas nepieciešams sprieduma pieņemšanai.

(vii) Atklāts tiesiskums un pārskatatbildība

48. Nodrošinot sabiedrībai un plašsaziņas līdzekļiem piekļuvi informācijai par lietu izsekojamību, var efektīvi kontrolēt tiesās izskatāmo strīdu raksturu un veidus, kā arī spriedumus un rīkojumus. Tas ļauj kontrolēt lietu virzību. Šīs sistēmas ir

¹⁷ Piemēram, predikatīvā kodēšana, ko dažās dalībvalstīs puses izmanto, lai veiktu e-izpaušanu.

tādējādi arī līdzeklis, ar kura palīdzību tiesu iestādes var veicināt pārredzamu procesuālo pārskatbildību¹⁸.

49. Automatizētas lietu pārvaldības sistēmas var arī nodrošināt, ka efektīvi tiek ieviestas visas nepieciešamās atkāpes no atklātās tiesvedības. Tādējādi tās var palīdzēt tiesu iestādēm nodrošināt atbilstību visiem pienākumiem, kas šajā sakarā izriet no ECTK 6. un 8. panta.

D) Hibrīdās uzklauššanas

50. Audiokonferences un videokonferences ir vispāratzīti līdzekļi, ar kuriem vadīt tiesas sēdes neatkarīgi no to temata. Tie dod iespēju rīkot hibrīdas vai attālinātas tiesas sēdes.
51. Tomēr Kovid-19 pandēmija ir ievērojami paplašinājusi šīs tehnoloģijas izmantošanu. Valstis vai nu izstrādā un izmanto savas, vai arī izmanto komerciāli pieejamas tehnoloģijas, lai rīkotu šādas uzklauššanas. To izmantošanai ir vairāki potenciāli ieguvumi.
52. Tās var samazināt tiesvedības izmaksas un laiku. Tie var veicināt efektīvāku tiesas sēžu plānošanu, vienlaikus novēršot ceļošanu un gaidīšanas laiku tiesas ēkās. Tas var veicināt procesuālo proporcionalitāti. Fiziska tiesas sēde var radīt nesamērīgas finansiālās un laika izmaksas īsās, papīra formātā notiekošās, starpposma vai lietu pārvaldības sēdēs. To pašu var teikt arī par tiesas sēdēm, kurās tiek izmantoti tikai juridiskie argumenti. Tādējādi to izmantošana var veicināt tiesu pieejamību.
53. Hibrīdās uzklauššanas var arī veicināt gan tiesnešu, gan pušu efektīvu līdzdalību. Jo īpaši attiecībā uz tiesnešiem tie var palīdzēt veicināt nepilna darba laika un elastīgu darba režīmu izmantošanu. Tādējādi tie var palielināt tiesnešu apmierinātību ar darbu un karjeras iespējas.
54. Ja tas attiecas uz tiesnešiem un pusēm, viņi var atvieglot piedalīšanos uzklauššanā, ja viņu personiskās īpašības, veselības stāvoklis vai citi apstākļi citādi varētu apgrūtināt piedalīšanos fiziskā uzklauššanā. Piemēram, neaizsargāta puse, jo īpaši kriminālprocesā vai ģimenes tiesvedībā, var efektīvi piedalīties, piedaloties attālināti no mājām vai no citas tiesas ēkas daļas. Tas pats vispārīgi attiecas arī uz personām ar invaliditāti. Šādā veidā jauktās tiesas sēdes var veicināt procesuālo vienlīdzību, kā arī tiesu pieejamību kopumā.

V. Tehnoloģiju izmantošanas radītie izaicinājumi

55. ECTK 6. pantā cita starpā ir paredzēta neatkarīga tiesu vara⁽¹⁹⁾, un tajā noteikts, ka tiesu varai jābūt neatkarīgai no izpildvaras²⁰ un likumdevējvaras. Tai jābūt neatkarīgai arī no tiesvedības pusēm²¹. Tiesu sistēmai ir arī

¹⁸ CCJE Atzinums Nr. 18 (2015), 27.-30. punkts.

¹⁹ CCJE Atzinums Nr. 3 (2002), 9. punkts; CCJE Tiesnešu magna harta (pamatprincipi) (CCJE (2010)3), 2-3. punkts.

²⁰ *Sovtransavto Holding v. Ukraine* [2002] ECtHR 626, [80].

²¹ *Ringeisen pret Austriju* [1971] ECtHR 2, [95].

abos gadījumos tiesu varai ne tikai jābūt neatkarīgai un objektīvai⁽²²⁾, bet arī jāuzskatās tādu⁽²³⁾. Tiesu neatkarība gan institucionālā, gan individuālā aspektā⁽²⁴⁾, tāpat kā objektivitāte, neeksistē tiesu varas interesēs.

(A) Izaicinājumi pēc būtības

(i) Tiesu neatkarības problēma

56. Vairākās dalībvalstīs par tehnoloģiskās reformas īstenošanu ir atbildīga izpildvara. CCJE jau iepriekš ir atzinusi, ka tiesu iestādēm šajā ziņā būtu pienācīgi jāuzņemas loma un atbildība, lai nodrošinātu tiesu neatkarību⁽²⁵⁾. Nevar novērtēt par zemu tehnoloģiju izstrādes potenciālu apzināti vai neapzināti veidot tiesu pieejamību. Datu rīkus, izstrādājot galvenos rezultātīvos rādītājus, varētu izmantot, lai apdraudētu tiesu lietu pārvaldību, nosakot uz efektivitāti balstītus mērķus, kas ir pretrunā ar tiesu lēmumu pieņemšanas autonomiju. Turklāt tos varētu izmantot, lai nepienācīgi kritizētu tiesu sistēmas locekļus, kuri nav šādus mērķus, tādējādi graujot gan individuālo, gan institucionālo tiesu neatkarību. Turklāt uz tehnoloģijām balstītas sistēmas noklusējuma iestatījumu, pamudinājumu vai mākslīgā intelekta izveide var mazināt tiesnešu autonomiju lēmumu pieņemšanā. Ekstrēmos gadījumos tas var notikt tādā veidā, kas ir pretrunā tiesiskumam.
57. Lai īstenotu efektīvus datu drošības un aizsardzības pasākumus, ir nepieciešama efektīva un neatkarīga tiesu iestāžu izmantoto tehnoloģiju pārraudzība, tāpat kā tas notiek sabiedrībā kopumā⁽²⁶⁾. Šāda pārraudzība varētu būtiski apdraudēt tiesu neatkarību, ja to veiktu izpildvara vai regulatīva iestāde, piemēram, valsts datu aizsardzības uzraudzītājs, nevis tiesu iestāžu struktūra.
58. Pievēršoties mākslīgajam intelektam, tas rada vairākus izaicinājumus tiesu neatkarībai. Algoritmiskā izstrāde var apdraudēt tiesu neatkarību, ja tiesu iestādēm nav informēta un efektīva ieguldījuma un pārraudzības pār to. Tas jo īpaši var notikt gadījumos, kad dalībvalstis izstrādi un ieviešanu uztic privātajiem uzņēmumiem, arī tāpēc, ka mākslīgā intelekta kontrole parasti ir koncentrēta nedaudzu uzņēmumu rokās. Tas ir atsevišķs un akūts projektēšanas riska gadījums. Ja lietu pārvaldības sistēmās izmanto AI, lai plānotu tiesas sēdes, tas var arī radīt

²² *Kyprianou pret Kipru* [2005] ECtHR 873, [118]; *Piersack pret Beļģiju* [1982] ECtHR 6, [30].

²³ *Sramek pret Austriju* [1984] ECtHR 12, [42]; *Kyprianou pret Kipru* [2005] ECtHR 873, [121]. Attiecībā uz ES skatīt spriedumu *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* [2018] EUECJ C-64/16, [44].

²⁴ Eiropas Padome, lēmums (2010) 12 par tiesnešiem, neatkarību, efektivitāti un atbildību, 2. un 3. nodaļa, kur šīs atšķirības attiecīgi tiek dēvētas par ārējo un iekšējo neatkarību.

²⁵ CCJE Atzinums Nr. 14 (2011), 32. un 36. punkts.

²⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Regula (ES) 2016/679 fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un par Direktīvas 95/46/EK atcelšanu (Vispārīgā datu aizsardzības regula).

tā, ka tiesas sēdēs, kurās tiek izskatīti saraksti, tiek iestrādāti aizspriedumi, kas mazina tiesas kontroli pār šo funkciju⁽²⁷⁾.

59. Mākslīgā intelekta izmantošana, lai palīdzētu lietu pārvaldībai vai tiesas lēmumu pieņemšanai, var būt nepārrēdzama attiecībā uz to, kāda informācija un kā tiek izmantota ar šādu tehnoloģiju palīdzību. Samazināta pārrēdzamība var kavēt tiesu varas paskaidrojošo un apelācijas pārskatatbildību²⁸. Tas var apšaubīt tiesu neatkarību un tiesu varas leģitimitāti gan individuāli, gan institucionāli.
60. Tiesu lēmumu pieņemšana ir augsti kvalificēta darbība. Tam nepieciešama ievērojama apmācība un pieredze. Datu rīku izmantošana, kas aizstāj tiesu juridisko izpēti, un atbalsta mākslīgā intelekta izmantošana, lai palīdzētu tiesnešiem pieņemt lēmumus, var mazināt individuālo tiesneša spēju veikt izpēti un pieņemt lēmumus. Piemēram, prognozēšanas kodēšanas izmantošana var mazināt tiesneša spēju noteikt, kas ir un kas nav būtiski pierādījumi, un var negatīvi ietekmēt viņa spēju novērtēt pierādījumu spēku. Lai gan šādi rīki ir paredzēti, lai palīdzētu tiesnešiem pieņemt lēmumus, ar laiku tie var mazināt tiesnešu prasmes un pieredzi.
61. Viena no iespējamām sekām tam, ka tiesneši vairs nespēs noteikt un novērtēt pierādījumu spēku, ir tā, ka viņi varētu kļūt atkarīgi no tehnoloģiskās palīdzības. Ja viņu prasmes un pieredze pierādījumu iegūšanā un identificēšanā un līdzīgās jomās tiktu zaudētas, palaujoties uz tehnoloģijām, piemēram, prognozējošo kodēšanu, varētu samazināties individuālā neatkarība un tiesnešu autonomija. Tādējādi tas, kas ir paredzēts kā atbalsts, var kļūt par *de facto* lēmumu. Tas var būt īpaši problemātiski gadījumos, kad šāda palīdzība sniedz atsevišķiem tiesnešiem lēmumu pieņemšanas normu novērtējumu kas balstīts uz vispārējām tendencēm tiesu iestāžu vidū; problēma, kas pēc tam kļūtu pašpastiprinoša, jo vairāk tiesnešu sekotu datu rīku noteiktajām tendencēm. Plašākā nozīmē tas apdraud institucionālo neatkarību, jo tas faktiski nodotu lēmumu pieņemšanas procesu to personu rokās, kuras izstrādā datu rīkus.

(ii) Izaicinājums uz taisnīgu tiesu

62. Tehnoloģijas rada vairākus izaicinājumus tiesu sistēmas spējai nodrošināt pušu tiesības uz taisnīgu tiesu, ko garantē ECTK 6. pants.
63. Datu rīku izmantošana, jo īpaši, ja tie ietver atbalsta AI, var negatīvi ietekmēt tiesu iestāžu spēju nodrošināt pusēm taisnīgu tiesu. Datu rīki, piemēram, tādi kā tērzēšanas roboti, var, piemēram, radīt kļūdainus rezultātus, piemēram, tie var radīt fiktīvu judikatūru, kas var izraisīt tiesu kļūdas. Mākslīgā intelekta izmantošana var arī mazināt tiesu iestāžu kontroli pār lietu sadali.
64. Tomēr ir jābūt uzmanīgiem, ja runa ir par jauktām tiesas sēdēm. Tiesiskuma pieejamības ieguvumi var nebūt tik viegli realizējami, ja runa ir par tiesas procesiem vai galīgajām sēdēm, jo īpaši tad, ja tās ir saistītas ar liecinieku liecību iegūšanu un novērtēšanu. Pēdējā minētajā situācijā atkarībā no apstākļiem var būt lietderīgi

²⁷ Neobjektivitātes dēļ lietas varētu tikt sadalītas nevis pēc nejaušības principa, bet gan atkarībā no pušu īpašībām.

²⁸ CCJE Atzinums Nr. 18 (2015), 27.-29. punkts.

nepieciešams rīkot fizisku tiesas sēdi, lai iegūtu un pārbaudītu pierādījumus un nodrošinātu taisnīgu tiesu, jo tas ir visefektīvākais līdzeklis, ar kura palīdzību to var izdarīt.

65. Hibrīdās tiesas sēdes rada arī risku, ka puses un lieciniekus var apmācīt personas ārpus kameras, kas var ietekmēt tiesas procesu. Turklāt tās rada arī risku, ka tiesas sēdēs netiek nodrošināta pušu vienlīdzība. Diferencēta dalība var radīt priekšrocības vai radīt neizdevīgāku situāciju viena veida dalībniekiem salīdzinājumā ar citiem, jo īpaši gadījumos, kad tiek vērtēti liecinieku pierādījumi, atkarībā no tā, vai viņi fiziski atrodas tiesā vai piedalās, izmantojot audio vai videokonferenci. Kriminālprocesā, ja apsūdzētais piedalās, izmantojot videokonferenci, un viņa advokāts nepiedalās klātienē, var rasties jautājumi par to, vai viņš var saņemt juridisku konsultāciju pilnīgi konfidenciali tiesas sēdes laikā⁽²⁹⁾.
66. Audiokonferences un videokonferences arī apdraud tiesu iestāžu spēju pildīt savu pienākumu nodrošināt atklātu tiesiskumu. Tehnoloģija var to kavēt, ja pieejamība nav efektīvi iestrādāta⁽³⁰⁾. Un otrādi, pārāk viegla sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu piekļuve videokonferenču tiesas sēdēm var radīt spiedienu uz tiesnešiem. Pastāvīgas kontroles raksturs un kvalitāte, ja visas tiesas sēdes ir pieejamas tiešsaistē, var kavēt tiesnešu lēmumu pieņemšanu, jo īpaši apdraudot būtisku privātuma un pārdomu zonu, kas tiesnešiem ir nepieciešama, lai efektīvi pildītu savus pienākumus.
67. Ievērojama pāreja no fiziskām uz hibrīdām vai attālinātām tiesas sēdēm var arī apdraudēt tiesas procesa konstitucionālo statusu, jo īpaši tā simbolisko raksturu.³¹ Piedalīšanās tiesas procesā no mājām, automašīnā vai publiskā vietā var mazināt sabiedrības izpratni par tiesas procesa pilsonisko nozīmi. Tādējādi var tikt nodarīts kaitējums tiesu varas kā valsts daļas statusam un legitimitātei institucionālā līmenī. Attiecībā uz individuālu tiesvedību tas var novest pie tā, ka tās dalībnieki neuztver tiesvedību tik nopietni, kā tas būtu jādara. Tas var nelabvēlīgi ietekmēt pierādījumu veidu un kvalitāti, jo īpaši liecinieku liecības ar zvērestu, kas var arī apdraudēt tiesu sistēmas spēju nodrošināt taisnīgu tiesu.

(B) Citi izaicinājumi

(i) Dizaina izaicinājums

68. Tehnoloģijas tiesās un tiesu iestādēs varētu ieviest vairākos veidos. Tā varētu atkārtot procesus, kas norisinājās pirms digitalizācijas. Pastāv risks, ka status quo aizspriedumi varētu iekļaut nākotnes sistēmās visus pašreizējās prakses un procedūru dizaina trūkumus. Ja automatizācija tiktu ieviesta, būtu rūpīgi jāpārbauda, vai tas, kas tiek darīts pašlaik, būtu pareizi tehnoloģiski atkārtojams. Turklāt, lai nodrošinātu atbilstošu dizainu, dažos tehnoloģiju veidos, jo īpaši tajos, kas paredzēti lietu izsekošanai un lietu pārvaldības lēmumiem, var būt nepieciešams arī tiesnešu ieguldījums. Jānodrošina, lai šāds ieguldījums tiktu nodrošināts.

²⁹ *Sakhnovskiy v. Russia* [2010] ECtHR 1673; *Sakhnovskiy v. Russia* ([2018] ECtHR 966; *Marcello Viola pret Itāliju* (Nr. 45106/04) (2006. gada 5. oktobris), [67]-[77]; *Gorbunov pret Krieviju* [2016] ECtHR 231.

³⁰ *Micallef pret Maltu* [2009] ECtHR 1571.

³¹ CCJE Atzinums Nr. 14 2011), 6. punkts.

69. Turklāt tehnoloģiju izmantošana varētu paplašināt tiesu iestāžu lomu. To varētu panākt, ļaujot tiesu sistēmām tiesu procesos iekļaut preventīvu un konsensuālu tiesiskumu. Šeit pastāv risks, ka var tikt apdraudēta tiesu iestāžu konstitucionālā loma. Tiesu iestāžu konstitucionālā loma varētu tikt sapludināta ar strīdu izšķiršanas dienesta, patērētāju dienesta lomu.
70. Tehnoloģija arī nav dizaina ziņā neitrāla. Tā ir saistīta ar diskriminējošas izstrādes, ieviešanas un izmantošanas risku. Dizains var diskriminēt personas rases, etniskās piederības, dzimuma vai dzimuma dēļ. Tas var arī nelabvēlīgi ietekmēt, piemēram, personas ar neiroloģiskiem traucējumiem vai personas ar redzes vai dzirdes traucējumiem. Tas var rasties vai nu diskriminējošas konstrukcijas dēļ, vai arī diskriminējošas datu izmantošanas dēļ tiesu atbalsta sistēmās, kas pati par sevi ir diskriminējoša, vai arī abējādi. Tas var arī kavēt piekļuvi tiesai personām, kuras ir tehnoloģiski nelabvēlīgā situācijā, ja tās nevar efektīvi izmantot vai piekļūt tehnoloģijām.
71. Tādējādi galvenais uzdevums ir nodrošināt, lai tehnoloģiskā konstrukcija atbilstu nediskriminācijas principam un ECTK 6. un 8. pantam, vienlaikus saglabājot tiesu sistēmas konstitucionālo statusu.

(ii) Īstenošanas izaicinājums

72. Efektīva izstrāde jāpapildina ar efektīvu īstenošanu, kam nepieciešama aktīva tiesnešu iesaistīšana, līdzdalība un turpmāka apmācība.
73. Lai pilnībā izmantotu tehnoloģiju ekonomiskos un efektivitātes ieguvumus, e-iesniegumu un tiesvedības, lietu izsekošanas un pārvaldības sistēmām jābūt sadarbspējīgām visā tiesu sistēmā. Savietojamības trūkums var radīt neefektivitāti šādās sistēmās. Sliktākajā gadījumā tā var novest pie atteikšanās no ieviešanas.
74. Īstenošana var arī ciest no pārlietu lielas ietekmes. Tā vietā, lai censtos īstenot tehnoloģiskās pārmaiņas mērenā tempā, var tikt veikti pasākumi, lai īstenotu visaptverošu reformu pārāk vērienīgos termiņos. Jo lielāka ir reformas pakāpe un raksturs, jo lielāks ir risks, ka tā būs neveiksmīga un līdz ar to vai nu tiks atmesta, vai labākajā gadījumā īstenota daļēji un nepilnīgi.

(iii) Finansējuma problēma

75. CCJE jau iepriekš ir uzsvērusi, cik būtisks ir atbilstošs finansējums, lai tiesu vara varētu pildīt savas funkcijas kā valsts sastāvdaļa.³² Plašāku tehnoloģiju izmantošanu nevajadzētu uzskatīt par līdzekli, lai samazinātu valsts izdevumus tiesām un tiesu varai. Tehnoloģisko pārmaiņu ieviešana ir saistīta ar virkni saistītu izmaksu, kas ir rūpīgi jāapsver un efektīvi jāiekļauj budžetā.
76. Pastāvīgs drošs finansējums ir nepieciešams arī tad, kad tehnoloģija ir stabila. Tehnoloģija ir jāatjaunina. Tiesnešiem un administratoriem nepieciešamas regulāras mācības. Tas rada pastāvīgas izmaksas. Turklāt administratori un IT speciālisti

³² CCJE Atzinums Nr. 2 (2001).

Tiesās nodarbinātie, lai nodrošinātu tiesu iestāžu darbību, tehnoloģiju uzturēšanu un atjaunināšanu, var prasīt lielāku atalgojumu, ņemot vērā viņu paplašinātās un IT prasmes. Tas būs jāparedz budžetā, jo bez tā tiesu iestādēm var nebūt iespējams efektīvi izmantot tehnoloģijas.

(iv) Datu aizsardzības, drošības un pieejamības problēma

77. Plašāka tehnoloģiju izmantošana ir saistīta ar plaša mēroga datu apstrādi, kas var skart ECTK 8. pantā aizsargātās tiesības, tostarp tiesības uz personas datu aizsardzību³³.(³⁴) Tehnoloģiju izstrādes, ieviešanas un izmantošanas ziņā šīs tiesības ir jāaizsargā. Šādiem pasākumiem būtu jāaizsargā arī pret drošības riskiem. Tas jo īpaši attiecas sensitīviem lietas datiem kriminālprocesos un ģimenes lietās. Nejauša izpaušana vai ļaundaru ļaunprātīga rīcība var apdraudēt datu drošību un jo īpaši tiesvedības datu konfidencialitāti.
78. Sistēmas atteice ir vēl viens risks, ko rada arvien plašāka tehnoloģiju izmantošana, jo īpaši e-iesniegšanas un procedūru, kā arī lietu izsekošanas un pārvaldības sistēmu izmantošana. Sistēmu kļūme var padarīt lietas datus nepieejamus. Bez atbilstošām un efektīvām tehnoloģiskām un/vai uz papīra dokumentiem balstītām rezerves sistēmām pastāv reāls risks efektīvai un praktiskai tiesu pieejamībai.

(v) Labklājības izaicinājums

79. Plašāka tehnoloģiju izmantošana var apdraudēt tiesnešu un citu tiesas lietotāju veselību un labsajūtu īstermiņā un ilgtermiņā.
80. Plaši izplatīta tehnoloģiju izmantošana var izraisīt, piemēram, nogurumu, acu nogurumu, galvassāpes, arī pārmērīgas tehnoloģiju izmantošanas dēļ, piemēram, e-iesniegumu un procedūru un videokonferenču dēļ. Tas var izraisīt arī pastiprinātu stresu, trauksmi, melanholiju, uzmanības un kognitīvo spēju samazināšanos³⁴. Jebkura šāda nelabvēlīga ietekme var vienlīdz nelabvēlīgi ietekmēt tiesneša spēju nodrošināt taisnīgu tiesas procesu pusēm. Tas var arī palielināt kļūdu risku.

VI. Tehnoloģiju izmantošanas tiesiskais un ētiskais regulējums

81. Lai labāk nodrošinātu tiesu neatkarību un objektivitāti, CCJE uzskata, ka ir nepieciešams skaidrs tiesiskais un ētiskais regulējums tehnoloģiju atfistībai un izmantošanai tiesu iestādēs. Šāds regulējums ļaus tiesu varai kā vienai no valsts varām labāk nodrošināt tiesiskumu, jo tā arvien vairāk izmanto tehnoloģijas un to izmantošanai³⁵.

³³ Eiropas Padomes Konvencija par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisko apstrādi.

³⁴ UNODC, Exploring Linkages between Judicial Well-Being and Judicial Integrity (2022), [12]; A. Bullock, A. Colvin, & M. Jackson, *Zoom fatigue in the age of COVID-19*, Journal of Social Work in the Global Community, (2022) 7(1), 1-9.

³⁵ CCJE Atzinums Nr. 18 (2015), 20.-22. punkts.

82. Dalībvalstīm būtu jāizstrādā šāda sistēma saskaņā ar ECTK prasībām. Konkrēti, tehnoloģiju izmantošanai jābūt saderīgai ar tiesu neatkarību un objektivitāti. Tam ir jābūt arī saskaņā ar ECTK 6. pantā paredzētajām tiesībām uz taisnīgu tiesu, kas attiecas uz tiesas procesu. Tam ir jābūt saderīgam arī ar tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību⁽³⁶⁾. Kas paredzētas ECTK 8. pantā, un sabiedrības, tostarp plašsaziņas līdzekļu, tiesībām uz vārda brīvību, kas paredzētas ECTK 10. pantā. Ņemot vērā īpašo risku, ka tehnoloģiju izmantošana var būt neobjektīva vai daļēja tās piemērošanā vai iedarbībā, tehnoloģiju izmantošanā īpaši jāņem vērā nepieciešamība garantēt šīs tiesības konsekventi ar nediskriminācijas principu.
83. CCJE atzīst, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) ir attīstījusi un turpinās attīstīt savu judikatūru, ņemot vērā tehnoloģiju attīstību. Piemēram, savulaik fiziska neierašanās uz tiesas sēdi tika uzskatīta par ECTK 6. panta pārkāpumu. Noteiktos apstākļos un attīstoties efektīvām videokonferenču iekārtām, tagad tiek atzīts, ka piedalīšanās tiesas sēdē, izmantojot šādas iekārtas, ir līdzvērtīga fiziskai klātbūtnei un tādējādi nav pretrunā ar 6. pantu⁽³⁷⁾. Tāpat videokonferenču iekārtas ar drošām atpūtas telpām var nodrošināt nepieciešamo privātuma un konfidencialitātes līmeni kriminālprocesā, lai apsūdzētais varētu saņemt juridisku konsultāciju atbilstoši 6. panta prasībām, ja agrāk tehnoloģijas to nebūtu ļāvušas⁽³⁸⁾.
84. Saskaņā ar ECTK un valstu noteikto pamattiesību aizsardzības vispārējo regulējumu tehnoloģiju izmantošana tiesu iestādēs būtu jāatbalsta ar atbilstošu likumdošanas pamatu⁽³⁹⁾. Tas ir īpaši svarīgi, ja tehnoloģijas tiek izmantotas tiesu atbalsta sistēmās, kas palīdz pieņemt tiesas lēmumus. Tas ir vienlīdz svarīgi arī tad, kad runa ir par personas datu aizsardzību.
85. Lai nodrošinātu efektīvu datu aizsardzību un drošību, kā arī regulējumu, neapdraudot tiesu neatkarību, dalībvalstīm būtu jāizveido valsts datu aizsardzības uzraudzības iestādes tiesu iestādēm, ja tādas vēl nav izveidotas, kad tās pilda tiesu iestāžu funkcijas. Šādas struktūras būtu jāizveido tiesu iestāžu ietvaros. Varētu arī izstrādāt tiesību aktus, ar kuriem tiktu noteikta atbildība par tiesu iestāžu izmantoto tehnoloģiju un datu drošību un integritāti.
86. Tiesību aktos būtu jāparedz arī tas, ka tiesu iestādēm arvien vairāk jāpāriet uz tehnoloģiju izmantošanu. Tajos jo īpaši būtu jāparedz alternatīvu, uz tehnoloģijām nebalstītu līdzekļu saglabāšana, lai nodrošinātu piekļuvi tiesu iestādēm un tiesvedībai tiem, kuri nevar efektīvi piekļūt tehnoloģijām vai tās izmantot.
87. Īpaši svarīgi ir paredzēt noteikumus, lai varētu turpināt uz tehnoloģijām nebalstītas tiesas sēdes. Lai gan audio un/vai videokonferences var būt piemērotas dažām tiesas sēdēm, tās ne vienmēr būs piemērotas ilgstošām tiesas sēdēm,

³⁶ Sk., piemēram, spriedumu lietā *Avilkina pret Krieviju* [2013] ECT ECT ECT 515, [45]-[46].

³⁷ *Marcello Viola pret Itāliju* (Nr. 45106/04) (2006. gada 5. oktobris), [67]-[77].

³⁸ *Sakhnovskiy v. Russia* [2010] ECtHR 1673; *Sakhnovskiy v. Russia* ([2018] ECtHR 966; *Gorbunov v. ECT* spriedums [2016], 231. lpp.

³⁹ CEPEJ Pamatnostādnes par videokonferenču rīkošanu tiesas procesā (2021), 8. punkts.

vai arī tās, kas cita starpā ir saistītas ar liecinieku liecību iegūšanu un novērtēšanu.

88. Procesuālajos noteikumos būtu jāparedz gadījumi, kad tiesneši, kuriem parasti tiesas sēžu laikā būtu jāatrodas tiesas zālē/ēkā un tikai izņēmuma kārtā jāpiedalās attālinātās sēdēs no citām vietām, var pēc saviem ieskatiem noteikt, ka tiesas sēdes jānotiek, izmantojot tehnoloģijas vai tradicionālos līdzekļus. Tajos būtu jāparedz arī noteikumi par gadījumiem, kad tiesvedības dalībniekiem, tostarp tiesu iestāžu locekļiem, ir nepieciešams klātienē piedalīties tiesā, ja citādi tiesas sēdes notiek, izmantojot audio vai video tehnoloģijas.
89. Vispārējā tiesiskā regulējuma ietvaros procesuālajos noteikumos būtu jāparedz, tehnoloģiju īpašiem mērķiem nosaka tiesa. Dalībvalstīm būtu jāparedz atšķirīgi noteikumi dažādiem procesuālajiem veidiem. Jebkura procesuālajos noteikumos un, šajā sakarā, arī tiesību aktos paredzētā rīcības brīvība attiecībā uz tehnoloģiju izmantošanu konkrētos procesos būtu jāīsteno tiesas, nevis administratīvā kārtā.

VII. Vispārīgi principi attiecībā uz ar tehnoloģiju vietnē tiesu sistēmām

90. Tehnoloģiju izmantošanā pirmām kārtām ir jāievēro tiesas procesa būtība. Pirmkārt, daudzi tiesas lēmumi ir diskrecionāri lēmumi, kuru pamatā ir konkrētas lietas fakti. Otrkārt, tiesnešiem ir būtiska loma tiesību aktu izstrādē. Viņi ne tikai piemēro fiksētus un nemainīgus noteikumus. Tiesnešiem ir jāspēj labot vai papildināt likumu, ja tas neatbilst vai draud izjaukt likuma piemērošanu konkrētās lietās. Tehnoloģijas nedrīkst iejaukties tiesiskuma jomā. Tehnoloģijas nedrīkst atturēt vai kavēt tiesnešu kritisko domāšanu, jo tas var novest pie juridiskās attīstības stagnācijas un tiesiskās aizsardzības sistēmas erozijas. Tāpēc tehnoloģiskajiem rīkiem ir jāievēro tiesas lēmumu pieņemšanas process un tiesnešu autonomija.
91. CCJE uzskata, ka turpmāk, izstrādājot, ieviešot un izmantojot tehnoloģijas tiesnešu atbalstam, jāievēro šādi principi. Tos paredzēts saskaņot ar Eiropas Ētikas hartu par mākslīgā intelekta izmantošanu tiesu sistēmās un to vidē (2018) un CEPEJ pamatnostādņēm par elektronisko tiesas dokumentu iesniegšanu (e-pieteikšanu) un tiesu digitalizāciju (2021).
92. CCJE atbalsta tādu tehnoloģiju izmantošanu, kas palīdz tiesnešiem. Tā to dara, ja šāda tehnoloģija pilnībā ievēro šādus principus. Tādējādi šo principu galvenais mērķis ir labāk nodrošināt efektīvu un praktisku tiesu pieejamību, kas atbilst tiesu neatkarībai un . Tie ir paredzēti, lai saglabātu un stiprinātu tiesu leģitimitāti un uzticību tiesu varai. Principi ir šādi:
 - (i) **Tiesiskums:** tehnoloģijas jāizmanto tikai tiesiskuma atbalstam un stiprināšanai. Tādēļ tā ir jāveido, jāievieš un jāizmanto, ievērojot un pamatojoties uz skaidru, vispārēji piemērojamu un publiski pieejamu tiesisko un tiesisko regulējumu.

ētisko sistēmu kas atbilst Eiropas Cilvēktiesību konvencijā (ECTK) garantētajām pamattiesībām.

- (ii) **Tiesu neatkarība un objektivitāte:** tehnoloģijām būtu jāatbalsta tiesu iestāžu taisnīga un efektīva konstitucionālo uzdevumu izpilde. Uz tās izstrādi un darbību būtu jāattiecinā tādā aizsardzības pasākumi, tostarp tiesību akti un/vai tiesas noteikumi, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu gan institucionālo, gan individuālo tiesnešu neatkarību un objektivitāti visos tiesvedības posmos. Šādas garantijas būtu jāpielāgo tiesvedības vajadzībām neatkarīgi no tās būtības. Tehnoloģijas jo īpaši nevajadzētu izmantot, lai prognozētu individuālu tiesneša lēmumu pieņemšanu.
- (iii) **Tiesu autonomija:** tehnoloģijas var izmantot tikai, lai atbalstītu un palīdzētu tiesām un tiesu iestādēm pareizi vadīt un noteikt lietas. Lēmumu pieņemšana ir nepārprotami un netieši jāveic tikai tiesnešiem. To nevar deleģēt tehnoloģijām vai veikt ar to starpniecību. Izmantojot tehnoloģijas, ir jāievēro tiesnešu autonomija.
- (iv) **Tiesu iestāžu uzraudzība:** lai saglabātu atbilstību tiesu neatkarībai, objektivitātei un autonomijai, tiesnešiem ar Tieslietu padomes citādi būtu jāiesaistās tehnoloģiju iegādē, izstrādē un kontrolē. Viņiem būtu arī jāpiedalās tās ieviešanā un īstenošanā. Tas ir īpaši svarīgi, ja atbildība par tiesu administrēšanu gulstas uz Tieslietu ministriju pleciem vai ja tā ir tiesu iestāžu un Tieslietu ministrijas partnerības jautājums. Būtu arī jāparedz, ka tiesneši tiek informēti par tehnoloģiju jauninājumiem, lai veicinātu viņu efektīvu iesaistīšanos un, ja nepieciešams, vienprātību jaunu un attīstošu tehnoloģiju izmantošanā.
- (v) **Pieejamība un kvalitāte:** tehnoloģijām būtu jāveicina un jāuzlabo efektīva un praktiska tiesu pieejamība visiem sabiedrības locekļiem. Tai būtu jāveicina gan tiesas spriešanas, kas atbilst Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantam, gan arī izlīguma, kas panākts savstarpēji vienojoties, pieejamība. Lai veicinātu pieejamību, ir obligāti vajadzīga augstas kvalitātes tehnoloģija. Ja piekļuve tehnoloģijām nav praktiski iespējama, ir jānodrošina atbilstoša līdzvērtīga alternatīva.
- (vi) **Savietojamība un nepārtraukta uzlabošana:** lai pilnībā īstenotu un veicinātu efektīvāti un lietderību tiesas pieejamības jomā, tehnoloģijām jābūt savietojamām visās tiesu sistēmas daļās. Tā būtu jāveido un jālieto tā, lai to varētu nepārtraukti uzlabot. Tādēļ būtu jāievieš mehānismi, kas nodrošina efektīvu lietotāju atgriezenisko saiti par tās izmantošanu.
- (vii) **Izmēģinājuma izmēģinājumi:** tehnoloģiju izstrādes ietekmi ne vienmēr var pilnībā novērtēt pirms ieviešanas. Lai pasargātu no neparedzētām sekām un ļautu arī pienācīgi novērtēt tehnoloģisko inovāciju, jaunās tehnoloģijas izmantošana pirms tās pilnīgas ieviešanas būtu jāizmēģina.

- (viii) **Nediskriminējoša izstrāde un darbība:** tehnoloģijas, kas atbalsta un palīdz tiesu iestādēm, ir aktīvi jāizstrādā un jālieto tā, lai tās nebūtu diskriminējošas. Tai ir jāatbilst uz lietotāju orientētai projektēšanai un darbībai. Jāņem vērā visu lietotāju - tiesnešu, juristu, sabiedrības locekļu - vajadzības, lai nodrošinātu, ka tiesu iestāžu tehnoloģiju izstrāde un darbība ir taisnīga. Tādēļ projektēšanas komandām jābūt starpdisciplinārām.
- (ix) **Pārredzamība un saprotamība:** tehnoloģiskajam projektam jābūt pārredzamam un saprotamam lietotājiem. Tas jo īpaši attiecas uz mākslīgā intelekta izmantošanu un gadījumiem, kad tehnoloģijas tiek izmantotas, lai palīdzētu lietu pārvaldībai un tiesas lēmumu pieņemšanai.
- (x) **Pārskatatbildība:** uz tehnoloģiju būtību un izmantošanu jāattiecina atbilstoši pārskatatbildības mehānismi. Tās izstrādei un ieviešanai jābūt tādai, lai to varētu pārbaudīt valsts, tostarp likumdošanas kontrolei un atļaujai, un pilsoniskā sabiedrība. Tās izmantošana individuālos procesos būtu procesā iesaistīto pušu kontrolei saskaņā ar pienācīgas paziņošanas, sacīkstes un tiesu pārskatatbildības principiem.
- (xi) **Integritāte, drošība un datu aizsardzība:** uz tehnoloģijām būtu jāattiecina efektīvi organizatoriski un tehniski pasākumi, kas atbilst piemērojamiem standartiem, kuri noteikti visos piemērojamos datu aizsardzības tiesību aktos, lai saglabātu tiesu iestāžu izmantoto datu integritāti un drošību, tādējādi saglabājot uzticību tiesu iestādēm un to leģitimitāti. Šādos pasākumos būtu jāparedz diferencēta piekļuves kontrole šādiem datiem tiesnešiem, tiesu administrācijai, pusēm, juridiskajiem pārstāvjiem un sabiedrībai.
- (xii) **Atklātība un privātums:** pasākumiem integritātes, drošības un datu aizsardzības saglabāšanai nevajadzētu apdraudēt tiesu iestāžu spēju nodrošināt publiskuma principu, tostarp jebkādu pamatotu atkāpi no tā vai tā ierobežojumu, lai aizsargātu privātumu vai citas tiesības vai intereses, saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantu.
- (xiii) **Finansējums:** tehnoloģijai, tās ieviešanai, uzturēšanai, lietošanai tiesu administrācijā un tiesnešiem, kā arī atjaunināšanai ir jānodrošina atbilstošs finansējums visā tās darbības laikā. Finansējumam būtu jāatbalsta tās efektīva izstrāde un ieviešana. Finansējumam jābūt pietiekamam, lai nodrošinātu efektīvu tiesas administrācijas veiktu tās uzturēšanu un nepārtrauktu uzlabošanu. Tādēļ ir jābūt mehānismiem, kas nodrošina efektīvu operatīvo datu apkopošanu, lai atvieglotu tiesu iestāžu un par tiesu administrāciju atbildīgo personu veikto tehnoloģiju darbības un ietekmes uz tiesu iestādēm un tiesu lietotājiem novērtējumu.
- (xiv) **Apmācība un operativitāte:** lai nodrošinātu, ka tehnoloģijas var izmantot pēc iespējas efektīvāk un lietderīgāk, tiesu iestādes un tiesu administrācija ir pienācīgi jāinformē un jāapmāca par tiesu iestāžu izmantoto tehnoloģiju būtību un efektīvu izmantošanu.

Glosārijs

Atzinumā ir lietoti šādi termini:

- a. **Mākslīgais intelekts (AI):** cilvēka izziņas un lēmumu pieņemšanas atdarināšana ar mašīnas palīdzību. Šajā atzinumā galvenais AI veids ir mašīnmācīšanās. Tas ir process, kurā izmanto statistiskus, matemātiskus modeļus (algoritmus), kas ļauj datoriem noteikt matemātiskus modeļus lielās datu (informācijas) kopās bez skaidriem norādījumiem. Ar "mācīšanos" saprot modeļu noteikšanu. Šī analīze pēc tam veido pamatu, piemēram, datu klasifikācijai, datu šķirošanai vai lēmumu pieņemšanai.
- b. **Audiokonference:** sistēma, kurā izmanto tehnoloģiju (telefonisku vai digitālu, izmantojot internetu), lai, izmantojot skaņu, atvieglotu sanāksmes, piemēram, tiesas sēdes, norisi.
- c. **Lietu pārvaldības sistēmas:** elektroniskas sistēmas, kas atbalsta tiesvedības administrēšanu. Tās ietver automatizētus mehānismus, kas: ļauj augšupielādēt dokumentus un pierādījumus un sniegt tos pusēm un tiesnesim, izmantojot e-iesniegšanu, atvieglo lietu izskatīšanu, izmantojot grafiku plānošanas rīkus, veicina procesuālo atbilstību, tostarp atbilstības uzraudzību; veicina tiesu resursu, tostarp tiesnešu darba slodzes, efektīvu sadali un pārvaldību.
- d. **Lietu izsekošanas sistēmas:** elektroniska sistēma, kas ļauj tās lietotājam iegūt informāciju par tiesvedību. Šāda informācija ietver: tiesas identifikācijas numuru katrai lietai, lietas dalībnieku vārdus un uzvārdus, ziņas par dalībnieku juridiskajiem pārstāvjiem, ziņas par procesā iesniegtajiem dokumentiem un visiem izdotajiem rīkojumiem vai spriedumiem, kā arī ziņas par uzskaitītajām tiesas sēdēm un lietas virzību.
- e. **Datu rīki:** elektroniski līdzekļi informācijas apstrādei un pārvaldībai, kā arī piekļuves nodrošināšanai tiesību aktiem un tiesu nolēmumiem (judikatūrai). Tos var nodrošināt valsts vai privātais sektors.
- f. **E-atklāšana jeb e-discovery:** elektronisko dokumentu (e-dokumentu) atklāšana tiesas procesā.
- g. **E-iesniegšana un procedūras:** tiešsaistes rīks, kas ļauj pusēm un advokātiem augšupielādēt tiesā un apmainīties ar lietas dokumentu un pierādījumu digitālajām versijām.
- h. **Ekspertu sistēmas:** mākslīgā intelekta veids. Tiešsaistes rīks, kas sastāv no divām daļām: zināšanu bāzes, ko veido noteikumi un zināmi fakti, un secinājumu dzinēja. Secinājumu izdarīšanas mehānisms piemēro noteikumus zināmajiem faktiem, izmantojot deduktīvo spriešanu, lai iegūtu jaunus faktus. Tā ir paredzēta, lai atdarinātu cilvēku ekspertu lēmumu pieņemšanu.
- i. **Hibrīda tiesas sēde:** sēde, kurā viens vai vairāki dalībnieki (tiesnesis, puses, liecinieki) piedalās, atrodoties fiziskā tiesas ēkā. Pārējie dalībnieki piedalās, izmantojot vai nu audio, vai arī videokonferenci.

- j. **Tiesnešu atbalsta sistēma:** lietu pārvaldības sistēmas paplašinājums, kas nodrošina tiesnešus ar dažādiem līdzekļiem, lai veicinātu efektīvu un praktisku tiesvedības vadību, piemēram, palīdzot aizpildīt dokumentus, spriedumus vai rīkojumus vai veicinot tiesnešu informētību par gaidāmajiem procesuālajiem termiņiem. Tas ietver arī, piemēram, dokumentu automatizāciju, izmantojot lēmumu kokus.
- k. **Mašīnlasāms:** informācijas strukturēšana, piemēram, dokumentā vai jo īpaši spriedumā, ko var apstrādāt ar datorprogrammu. Līdzekļi, ar kuriem dokumentus var apstrādāt, izmantojot mašīnmācīšanos.
- l. **Prognozēšanas kodēšana:** prognozēšanas tehnoloģijas veids, kas atvieglo dokumentu un e-dokumentu pārskatīšanu, kas ir daļa no informācijas izpaušanas vai e-izpaušanas procesa tiesas procesā. Tehnoloģija ir apmācīta atpazīt dokumentus, kurus var izpaust, izmantojot uzraudzītu un pastiprinātu mašīnmācīšanos.
- m. **Attālināta tiesas sēde:** tiesas sēde, kas notiek, izmantojot audio vai videokonferenci, un kurā neviens no dalībniekiem sēdes laikā neatrodas tiesas ēkā.
- n. **Atbalsta (vai palīgdarbība) AI:** AI izmantošana, lai atbalstītu lietu pārvaldību un tiesas lēmumu pieņemšanu.
- o. **Videokonferences:** sistēma, kurā izmanto tehnoloģiju, kas nodrošina vienlaicīgu audio un vizuālu attēlu pārraidi sinhronas saziņas nolūkā.